

ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Թ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1935 — ՄԱՅԻՍ

ԹԻԻ 5

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԳԱՄ՝ ԵՒ ՈՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոսի՝ մեր Փրկչին՝ յա-
րութիւնը, իբրեւ իրողութիւն՝
զոր դարաւոր և բազմակերպ ոգո-
րումներ չեն կրցած հերքել, պատ-
մութեան վերաբերող հարց մըն է
անշուշտ, և իբր այդ, կը պատ-
կանի այն ժամանակին՝ ուր տեղի
ունեցաւ անիկա: Բայց իբրև հո-
գեկան խորհուրդի գործ կամ եղե-
լութիւն, իր նշանակութեամբը, իր
ներդրածութեամբը և անսպառ հե-
տեւութիւններովը, այլ ևս յաւեր-
ժաբար կը պատկանի բոլոր ժա-
մանակներուն և բոլոր սերունդնե-
րուն, որոնք մարդկային կեանքի
շղթան կ'օղակաւորեն դարերուն
անձայր շարունակութեանը մէջէն:
Այս պատճառաւ, արժէքը՝ զոր կը
ներկայացնէ ան ըստ ինքեան եւ
մեզ համար, այլ ևս բարոյական է
յաւէտ քան պատմական. ու դա-
սը՝ զոր իր տօնը կ'աւանդէ աշ-
խարհի, տարեգրական յիշատակու-

թիւն մ'ըլլալէ աւելի՝ բարոյական պատգամ մըն է մանաւանդ, մարդկային
հոգիին տրուած:

ձիշդ ատոր համար, պատշաճ է թերևս այդ անկիւնէն մանաւանդ, այսինքն, բարոյական լոյսի տակ աւելի դիտել զայն:

Գաղափարը, զոր կը պանծացնէ անիկա, յարութեան խորհուրդը, անտարակոյս անմահութեան միտքն է գերազանցօրէն: Յարուցեալ Փրկիչը հրաշալի ապացոյցն է մեծ ճշմարտութեան մը, որ քրիստոնէական հաւատքին միջոցաւ հաղորդուեցաւ մարդկութեան: Այդ ճշմարտութիւնը այն գաղափարն է նախ թէ բուն կեանքը՝ որուն կը ձգտի մարդս իր ամբողջ գոյութեամբը, ոչ թէ մարմինին կեանքն է, այլ հոգիինը. մարմինը՝ անդրուվար մը, միջոց մըն է սոսկ, որուն դերը աւարտելէն ետքը՝ վերջացումով իր գոյութեան, հոգին կը շարունակէ իր կեանքը, աւելի լուսաւոր և զիտակից էութեամբ. և յետոյ հատուցումին սկզբունքը, այսինքն այն մտածումը թէ այս աշխարհի վրայ անկատար փնայած արդարութիւնը ուրիշ և աւելի բարձր կեանքի մը մէջ անհրաժեշտօրէն պիտի գտնէ իր լրումը. արդարութիւնը բարոյական վիճակ լինելով առաւելապէս՝ բարոյական կամ հոգեկան ոլորտի մէջ է աւելի որ կրնայ գտնել անթերի գոհացում:

Այս տեսութիւնը, իբր վարդապետութիւն, հաւատոյ մաս կազմած այլևս մեր կրօնական համոզումներու դրութեան մէջ, մին է ամենէն ներշնչող և կազդուրիչ ոյժերէն, որոնք վեր կը բռնեն մեր կեանքը՝ երկրաւոր իրադարձութեանց ընթացքին զինքը զգեսնող ազդեցութիւններէն:

Առանց անմահութեան հաւատքին, միտքը պիտի փնար սուղուած մշտական թանձր խաւարի մը մէջ, սիրտը պիտի անշնչանար տեական մեռելութեան մը ծանրոցին տակ, իսկ բարոյականը պիտի վերածուէր փորձութեանց թոհուրտի մը: Առանց անոր՝ մարդը յաւերժական գիշեր մը միայն պիտի ունենար իր զլուռ վերեր, մշտաւեկոծ ծով մը՝ իր հոգիին խորը, և անյատակ անդունդ՝ իր քայլերուն առջև:

Եթէ, ստուգիլ, անմահութեան հաւատքը չլուսաւորէր իր էութիւնը, անվերջ և աննկարագրելի շուարումի մը պիտի մատնուէր մեր մտածողութիւնը: Մարդկային բնութեան մէջ ամէն ինչ կը ցուցնէ թէ անհուն առարկայի մըն է որ կը ցանկանք ու կը ձգտինք մենք հոգեկին. բացարձակ և անխառն ճշմարիտի մը, զեղեցիկի մը և բարիի մը տենչը անխառ իրողութիւն մըն է ներքին մարդուն համար, որ կը զգայ թէ պիտի չկարենայ կատարելապէս երջանիկ լինել առանց անոր գոհացումը ստանալու: Միևնոյն ժամանակ ոչինչ սակայն աւելի պայծառ է քան սա տրամախոհութիւնը թէ՛ եթէ սահմանաւոր բարի մը միայն լինէր մեր ձգտումին վախճանը, զմեզ անոր մղող հրայրքը հետգհետէ պիտի շիջանէր մեր մէջ՝ որքան աւելի մերձենայինք մեր ըզձակէտին. մինչդեռ բոլորովին հակառակն է որ տեղի կ'ունենայ: Մտքի, սրտի և հոգւոյ առաւելութիւններով օժտուած մարդիկ որքան աւելի խորանան ճշմարիտին ծանօթութեան, զեղեցիկին սիրոյն և բարիին կիրառութեանը մէջ, այնքան աւելի կը հրահրուին իրենց մէջ անոնց իղձն ու ծարաւը. ինչ որ ապացոյց մ'է ինքնին թէ մեր հոգեկան բարձրագոյն կարողութիւնները ունին անսահման տարողութիւն մը՝ որ անհուն բարիով մը միայն պիտի կարենար լեցուիլ: Բայց ի՞նչ է որ կուտան մեզի այնքան սեղմ այս բնութիւնը, այնքան նեղ այս աշխարհը, այս կարճ կեանքը և այնքան անկատար այս իրականութիւնը՝ որպէսզի անհոգեկան համար անձկա-

կարօտ հոգիին այրուցքը: «Կ'ուզենք ճանչնալ, սիրել, ունենալ, վայելել, ապրել՝ ի մի բան՝ և ապրել կարելի եղածին չափ աւելի կեանք մը, և ահա ամէն տեղ կը հանդիպինք մթութեան, պատրանքի, բաժանումի, տառապանքի և մահուան միայն»: Ի՞նչպէս բացատրել զգացուած անառիկ կարիքներու և հանդիպուած փանաքի միջոցներու այս ահելի անհամեմատականութիւնը: Կենդանին իր բնագոյր ունի, որ շեշտակի և մեքենականօրէն կը տանի զինքն իր կէտադրած նպատակին: Թիթեռնիկը իր թրթուրին և թռչնիկը ձուին մէջ թևեր ունին, զորս օր մը կը պարզեն լոյս օդին մէջ՝ համեմուտ համար իրենց վախճանին. մա՞րդը միայն, բանաւոր մարդը, որ զիտակցութիւնն ունի անհունին, պիտի մնայ անհաղորդ իր իղձերուն լրումին, մնալով այսպէս ամենէն եղկելին ու փանաքին արարածներու կարգին մէջ, որուն՝ ընդհակառակն՝ կը ճանչցուէր ինքը զուլին ու պսակը: «Եթէ, ինչպէս կ'ըսէ արդի իմաստասիրութեան ամենէն մեծ գէմքերէն մին, եթէ այսպէս պիտի վերջանամ և չիք դառնամ իտէլին ճամբուն սկիզբը նոյն իսկ, ինչո՞ւ համար Աստուած յայտնուեցաւ իմ բանակահոտութեանս: Ինչո՞ւ համար անյեղն ու յաւիտենականը մշտական առարկան ըրաւ իմ մտածումս: Ինչո՞ւ ինծի տուաւ անիկա ոչէութենէն սարսափելու այս վիճակը, լինելու, ապրելու, տեսելու այս կարիքը, որ խորքն է ինքնին իմ բնութեանս, սկիզբը իմ բոլոր կարողութիւններուս և բոլոր ձգտումներուս: Ինչո՞ւ մանաւանդ ինծի տուած է սիրտ մը, զոր չի կրնար յագեցնել ոչ մէկ մարդկային սէր: Այս կարողութիւնը, որ կարգի և կանոնի կ'ենթարկէ աշխարհը, այս միտքը՝ որ կը դէ ու կ'անցնի զայն, այս սիրտը՝ որ կ'արհամարհէ զայն, ինծի տրուած են միթէ՞ իմ յուսահատութիւնս նիւթելու համար»:

Ոչ երբեք. ոչ խղճմտանքը, որուն խորը, իբրև վարագուրուած սրբարանի մը վրայ, գերբնական իմաստութեան մը լոյսը կը նշուէ. ո՛չ ողջմտութիւնը, որ ցոյժն է աստուածային իմացականութեան՝ մարդկային խորհուրդին մէջ, չեն կրնար ընդունիլ որ «քանի մը կաթիլի համար անդունդ մը պեղուած լինի»: Եթէ ցնորք մըն է անմահութեան խորհուրդը մեր ուզեղին մէջ, եթէ իրականութենէ մը չէ որ մեզի կուգայ անոր տեսիլը, այն ատեն կեանքը պիտի լինէր խաբկանքէ խաբկանք խօլ վազք մը, անխմատ և ապարդիւն. ու իտէպը՝ սին երազ մը, ինքն ըստ ինքեան համակ հակասութիւն:

Այս վիճակին մէջ ինչպէ՞ և ահաւասիկ որ Աւետարանը կ'արգիլէ զմեզ, հոգեկան և գերազանցապէս ստոյգ կեանքի մը, բուն կեանքին, իրականութիւնը բանալով և լուսաւորելով մեր հաւատքին առջև. ու մեր ֆրկչին յարութեան հրաշքը այդ ճշմարտութիւնն է որ կը մտչնէ և կը բազմեցնէ մեր ըմբռնումին մէջ, թոյլ չտալով որ կեանքը մնայ մեզի համար անբացատրելի առեղծուած մը, ու անհանդուրժելի բեռ մը մեր սրտին վրայ, ու չներելով որ ամէն ինչ որ մեր բնութեան մեծութիւնը և ազնուականութիւնը պիտի շինէին՝ դառնան ծաղրելի անհիթեթութիւններ:

Եւ յետոյ, առանց անմահութեան՝ ո՞ւր և ինչի՞ պիտի յանգէր արդարութեան հարցը, որուն զգացումը մարդկութիւնը յաւիտենապէս սրտատանջող տիեզերական մտահոգութիւնն է: Եթէ կայ Աստուած մը, եթէ կայ բարոյական օրէնք մը, պէտք է լինի նաև հատուցումին իրականութիւնը. պէտք է որ ոճիւրդ անհրաժեշտօրէն ընդունի իր պատիժը և առաքինութիւնը իր պսակը: Այս տե-

ոսկէտով ի՛նչ է սակայն տեսարանը զոր ամէն օր կը պարզէ մեր աչքին առջև երկրաւոր այս կեանքը, ուր չկայ երբեք կատարեալ հատուցում՝ ո՛չ օրինական, ո՛չ ընկերային, ո՛չ բնական և ոչ նոյն իսկ խղճի տեսակէտով, քանի որ օրէնքները աւելի պատժական են հոն քան թէ հատուցողական. քանի որ հանրային կարծիքը այնքան անպատահելի է հոն, որ աւելի պէտք կայ մաքաւելու անոր դէմ քան թէ իր խորհուրդին դիմելու. քանի որ բնական ընթացքով մը այսինքն ֆիզիքական, բնախօսական, տնտեսական ևայլն օրէնքներով յառաջ եկած հետեւանքները՝ իբրև փոխարինութիւն մեր լաւ կամ յոռի գործերուն՝ ոչ հանրական են և ոչ իսկ համեմատական. քանի որ, վերջապէս, ամենէն դիւցազնական և ամենէն յանցապարտ գործերն իսկ յաճախ կը խուսափին հոն խղճի հատուցումէն, պէտք է լինի այս կեանքէն անդրազոյն և գերիվերոյ ուրիշ կեանք մը՝ ուր մեր բանականութեան և սրտի և բարոյական զգացման պահանջները ստանան իրենց լիովին զոհացումը, ու առաքինութեան և երջանկութեան միջև վերահաստատուի ներդաշնակութիւնը, որ այնքան խախտած եւ խանգարած էր աշխարհի վրայ:

Եթէ արդարև զոյ է անհունապէս բարի, արդար և հզօր Աստուած մը. եթէ առարկայական արժէք մը ունին մեր բանականութեան օրէնքները, եթէ արդարութիւնը և բանականութիւնը նախապաշարուածներ չեն, պէտք է որ առաքինութիւնը վարձատրուի և մոլութիւնը պատժուի: Այդ բանը՝ որ չի կատարուիր այս աշխարհի մէջ, պէտք է լինի ուրիշ կեանքի մը մէջ: Ու այդ կեանքն է որ մեզի մատնանիշ կ'ընէ անմահութեան հաւատքը, զոր կը հաստատէ Քրիստոսի յարութեան սքանչելիքը:

Այդ սքանչելիքը, գերբնական պարագաներու մէջ տեղի ունեցած, իրողութիւն մըն է սակայն, որ իր տեղը ունի մարդկային պատմութեան մէջ: Ու պարպուած գերեզմանը, որ շրջանակն է պատմականացած այդ իրողութեան պատկերին, յաւիտեանական այն բեմն է՝ որուն վրայէն պիտի արձագանգէ միշտ այն պատգամը, զոր ինքն իսկ հնչեցուց իր բարեկամին պարպուած գերեզմանին առջև. «Ես իսկ եմ յարութիւն և կեանք. որ հաւատայ յիս, թէպէտև մեռանի, կեցցէ. եւ ամենայն որ կենդանի է և հաւատայ յիս՝ մի՛ մեռցի»:

* * *

ՀԱՆՐԱՅՐԻ ԵՒ ՄՏԱԿԱՆՈՒՄԸ ՅՈՒՐԵՐ

ՅԵՍՈՒՍԻ ԻՐ ԲԱՐՅԱԿԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ ԽԱՅՈՒԱԾ.

Ըրէ՛ք ինչպէս որ կ'ուզէք, ո՛վ հիացոյնի՛ր Յիսուս Քրիստոսի բարոյականին, որ սակայն բարոյականը միայն կ'ուզէք իրմէ. իր բարոյականին համար է որ խաչուեցաւ Անիկա, իր բարոյականն է որ բեւեռուեցաւ խաչին վրայ: Ոչ, կ'ընէք դուք, իր վարդապետութիւնը: Թողունք բառերը և տեսնե՛ք իրերը: Կ'ուզէի գիտնալ թէ Յիսուս Քրիստոսի ուսուցումներուն ո՞ր մասն է որ բարոյականին չի պատկանիր. Աստուծոյ օրէնքը ընդունի՛ր, անոր արդարութեան առջև. ծունկի գալու հա՛րկը, անոր թողութիւնը ինչո՞րե՛ր, անոր ողորմութեան թելադրած երախտազածութիւնը, այդ բանին համար նոյն իսկ ապրելու պարտականութիւնը, անոր նամբաներուն և նկարագիրին նմանութիւնը, անոր շնորհաց և անոր հոգիին զիմե՛ր, Այս ամէնը բարոյականին չե՞ն պատկանիր միթէ՛ ա՛յն քան զոնէ որքան ձեր որդիական, ամուսնական, հայրական և քաղաքացիական պարտականութիւններուն զրութիւնը: